

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
КРАЄЗНАВЧОЇ БІБЛІОГРАФІЇ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ
ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Прокопова В. Д.

У доповіді розкривається зміст основних напрямків створення краєзнавчих бібліографічних показників літератури, які були підготовлені Центральною науковою бібліотекою університету майже за двох-

сотрічний період її існування (1805-1995 рр.).

Для першого етапу характерними були бібліографічні дослідження в історії Слобожанщини видатних вчених Харківського університету - Д.І.Багалія та М.Ф.Сумцова. Професори В.Я.Джунковський (1829), Ю.І.Морозов (1884), М.О.Тихомандрицький (1889) розкривали найбагатші фонди першої світської бібліотеки на сході України шляхом створення друкованих систематичних каталогів. Дуже цінний покажчик "Указатель книг и брошюр, напечатанный в Харькове с 1806 по 1879 гг.", опублікував у 1890 р. помічник бібліотекаря Г.С. Чіріков.

З середини 50-х років ХХ століття в ЦНБ визначається декілька напрямків бібліографування: розкриття ролі Харківського університету та його учених у підготовці наукових та педагогічних кадрів, у розвитку української науки та культури; видання покажчиків змісту місцевих періодичних та продовжуваних видань; підготовка покажчиків літератури з історії університету та його структурних підрозділів; краєзнавчі покажчики по Харкову та Харківській області.

Починаючи з 1949 р. видається серія бібліографічних покажчиків. Опубліковано 85 праць, які, в основному, присвячені діячам науки, пов'язаних з харківським регіоном.

Ці покажчики про життя та діяльність видатного українського філософа та просвітителя Г.С.Сковороди (перше видання в 1968 р., друге, що було доповнене та виправлене в 1972 р., містило у собі 1442 записи), відомого історика Слобожанщини Д.І.Багалія, творця української наукової школи геронтологів О.В.Нагорного, академіка В.М.Нікітіна, засновника Харківського університету В.Н.Каразіна, видатного астронома, планетолога М.П.Барабашова та ін. Багаторічне співробітництво з Науковою бібліотекою Кирила та Мефодія в Болгарії дозволило спільно підготувати та видати в Софії фундаментальний бібліографічний покажчик про життя та наукові праці професора історичного факультету Харківського університету Маріна Дринова. За останні роки вдалося видати персональні покажчики, присвячені репресованим в 30-ті роки відомим фахівцям з охорони природи, екологам, професорам В.В.Стачинському та С.І.Медведеву.

Вийшли з друку покажчики, присвячені історії першого на Україні університету, першій світській науковій бібліотеці, першій обсерваторії. Опубліковано 5 випусків "Истории Харьковского университета", в якій зібрані загальні матеріали з історії вузу за 185 років його існування та "Історія Центральної наукової бібліотеки ХДУ". Підготовлені до друку історії окремих факультетів та "Покажчик бібліографічних видань бібліотеки Харківського університету".

З 1995 року бібліотека починає працювати над створенням "Библиографического словаря ученых Харьковского университета (1805-1995 гг.)". До 190-річчя Харківського університету вийшов перший том цієї серії покажчиків, присвячений ректорам університету, 1805-1995 рр. ("Библиографический словарь ученых Харьковского университета").

Особливе місце у вицаннях бібліотеки займають покажчики, що висвітлюють рівень розвитку нашої науки, науковий потенціал міста. Це покажчики праць вчених Харківського університету, окремих факультетів, кафедр, наукових шкіл і товариств. Наприклад, "Труды сотрудников радиофизического факультета за 1952-1967 годы", де зареєстровано 896 публікацій; або чотири випуски покажчика наукових праць членів Харківського відділу Географічного товариства України, в яких відображено 2630 публікацій за 25 років (1958-1980 рр.). Праці вчених університету, які присвячені Т.Г.Шевченкові, зібрані в двох виданнях "Шевченкознавство в Харківському університеті" (1971-1989). Вийшов дуже цікавий покажчик "Шевченкознавство в Данії, Швеції, Норвегії, Фінляндії та Бельгії" (1989). Своєрідною є праця "Харьковская научная школа возрастной физиологии, биохимии и биофизики: Краткая историческая справка и библиография" (1992).

Велике значення для краєзнавства мають покажчики змісту місцевих періодичних та продовжуваних видань. Бібліотека підготувала та видала покажчики до всіх періодичних видань Харківського університету (до "Записок..." 1874-1919 рр.; до "Учених записок...", 1934-1965 рр.; до "Вісника...", 1965р.). Підготовлені та опубліковані покажчики продовжуваних видань наукових товариств університету (історико-філологічного, фізико-хімічного, математичного, наукової медицини та гігієни, дослідників природи). Систематичний покажчик до журналу "Східний світ" - "Червоний Схід" (1927-1931) позитивно оцінено сходовознавцями.

Історії міста Харкова та розвитку у ньому книговидавничої справи присвячені два покажчики: "300 лет Харькову" (1995) та "Издания типографии Харьковского университета в первой половине XIX века" (1993). Завершується багаторічна справа з виявлення, опису та систематизації публікацій (з 1800 по 1985 роки), які присвячені біологічним ресурсам Харківської області ("Фауна та флора"). Робота виконується спільно з працівниками кафедр зоології та ботаніки університету та кафедрою загальної бібліографії Харківського інституту культури. До краєзнавчих ми відносимо покажчики, що розкривають інформаційні ресурси нашого міста. Це різноманітні "Зведені покажчики...". Наприклад, "Списки новых иностранных книг, поступивших в библиотеки

г. Харькова", "Списки периодических изданий капиталистических стран, получаемых вузами г. Харькова", "Систематический указатель отечественных и иностранных журналов, полученных библиотекой в ... году". Бібліотека активно брала участь в різних зведених каталогах республіканських та союзних рівнів.

Створюються покажчики бібліографічних ресурсів бібліотек міста. Наприклад, "Информационно-библиографические периодические издания, получаемые Харьковским университетом" (1983), "Сводный указатель библиографических работ библиотек высших учебных заведений г. Харькова", "Библиография отечественной медицинской библиографии: сводный каталог указателей, имеющихся в библиотеках г. Харькова за 1866-1959 гг." (1962).

Таким чином, Центральною науковою бібліотекою накопичений значний бібліографічний потенціал, який дозволяє на цій базі створювати повноцінні наукові видання, присвячені історії Слобідського краю, ролі в ньому Харківського університету.